

Rapportage

Europees grondwettelijk verdrag

Kwalitatief onderzoek

Projectnummer P1041

17 januari 2005

© Auteursrechten voorbehouden.

Niets uit dit rapport mag worden veelevoudigd en/of openbaargemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van onderstaand ministerie / onderstaande instantie.

Voor nadere inlichtingen en/of verzoeken om exemplaren van dit rapport kunt u zich wenden tot Rijksvoorlichtingsdienst / Publiek en Communicatie.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1.	Doel van het onderzoek	4
1.2.	Opzet en uitvoering	4
1.3.	Belevingsprofielen (BSR®-model)	5
1.4.	Leeswijzer	6
2.	Resultaten	7
2.1.	Houding tegenover Europa	7
2.2.	Referendum	7
2.2.1.	Eerste reacties en kennis op spontaan niveau	7
2.2.2.	Stemintentie vòòr de bespreking van het Europees Grondwettelijk Verdrag	8
2.2.3.	Stemmen als signaal aan het kabinet	9
2.2.4.	Behoeftte aan informatie	9
2.3.	Europees Grondwettelijk Verdrag	10
2.3.1.	Gepercipieerde inhoud van het Europees Grondwettelijk Verdrag	10
2.3.2.	Argumenten vòòr en tegen het Europees Grondwettelijk Verdrag	11
2.3.3.	Bespreking van de inhoud van het EGV	12
2.3.4.	Argumenten om voor of tegen het EGV te zijn	16
2.3.5.	Voor- en tegenstanders van het EGV	19
2.4.	Referendum	20
2.4.1.	Spontane reactie	20
2.4.2.	Referendumcommissie	20
2.4.3.	Stemintentie nà de bespreking van het EGV en het referendum	21
2.5.	Verschillen tussen de belevingsgroepen	21
3.	Conclusies	23

Bijlage:
Checklist en toonkaarten

Voorwoord

In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst heeft The SmartAgent® Company in het kader van de Belevingsmonitor Rijksoverheid onderzoek uitgevoerd naar het **Europees grondwettelijk verdrag** en het daaraan gekoppelde **Referendum**. Het onderzoek bestond uit een kwalitatieve en een kwantitatieve component.

In het voorliggende rapport wordt verslag gedaan van het **kwalitatieve onderzoek** uitgevoerd in januari 2005.

Leusden, 17 januari 2005

Paulien Schieven
(Research Manager)

1. Inleiding

1.1. Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in:

- de houding van burgers ten aanzien het Europees Grondwettelijk Verdrag en het Referendum
- de perceptie en de kennis van het Europees Grondwettelijk Verdrag
- redenen waarom mensen wel/niet gaan stemmen voor het referendum
- de wijze waarop mensen bewust gemaakt kunnen worden van het referendum voor het Europees Grondwettelijk Verdrag. Welk(e) (type) argumenten spreken mensen het meest aan?

1.2. Opzet en uitvoering

Het kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd in de vorm van twee groepsdiscussies met 8 deelnemers. De deelnemers zijn geselecteerd uit De Onderzoek Groep, op basis van hun Belevingsprofiel (BSR®). Daarnaast is een spreiding naar geslacht en leeftijd nagestreefd.

De eerste discussiegroep bestond uit mensen met een 'sociaal georiënteerd' profiel (de groepen Harmonie en Bescherming), de tweede groep was samengesteld uit respondenten met een 'individualistisch georiënteerd' profiel (de groepen Controle en Vitaliteit)

De groepsdiscussies duurden circa 2,5 uur

De structuur van de groepsdiscussie zag er als volgt uit:

- Inleiding (25 minuten)
- Houding ten aanzien van de Europese Unie (korte opwarming)
- Eerste reactie op het referendum
- Houding ten aanzien van Europa en het referendum

Pauze (5 minuten)

- Inhoudelijke verkenning van het Europees Grondwettelijk Verdrag (verder afgekort als EGv)
- Houding en argumenten
- Uitdieping van het referendum
- Tweede peiling van stemintentie

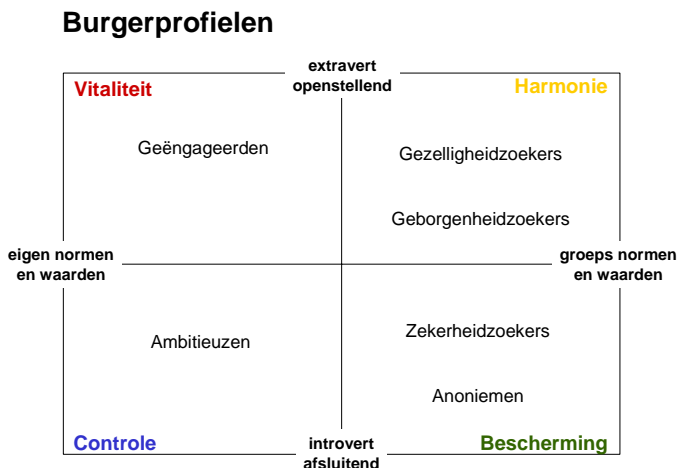
Het veldwerk is uitgevoerd op 11 januari 2005 bij The SmartAgent Company te Leusden.

1.3. Belevingsprofielen (BSR®-model)

De respondenten voor de groepsdiscussies zijn geselecteerd op basis van hun BSR®-profiel. Het BSR®-model is een psychografisch model waarbij door middel van twee gedragsbepalende dimensies onderscheid tussen individuen wordt gemaakt op basis van hun belevingswereld. De horizontale dimensie van het model kan getypeerd worden als een sociologische dimensie, waarmee het onderscheid tussen individualisten/ ego-oriëntatie en groepsgerichten/ sociale oriëntatie wordt gemaakt. De verticale dimensie kan getypeerd worden als een psychologische dimensie waarmee het onderscheid extravert/ openstellend versus introvert/ afsluitend kan worden gemaakt. Door de twee dimensies ontstaan vier 'motivationale' segmenten of belevingswerelden, die in het kort als volgt te omschrijven zijn:

- **Groep 'Harmonie'**, bestaat uit mensen met een openstellende, coöperatieve houding naar anderen en naar de (gestratificeerde) samenleving. Harmoniezoekers zijn samenwerkingsgericht en zoeken naar een optimale balans tussen gezin, werk, woonsituatie en samenleving. Het motto van deze 'samenlevers' is: "we komen er samen wel uit". De gemeenschappelijke normen en waarden van 'de' samenleving worden als impliciet uitgangspunt gehanteerd.
- **Groep 'Bescherming'**, zijn eveneens groepsgericht, maar hier vormt de groep niet de open (gestratificeerde) samenleving, maar een 'clan'. Aan het behoren tot een 'clan' – bijvoorbeeld de familie, de buurt, et cetera – wordt een gevoel van veiligheid ontleend ("samen sta je sterk"); tevens worden met de clan samenhangende normen en waarden ('cultuur') onderschreven. Hierdoor kunnen 'botsingen' ontstaan met anderen (of andere clans), omdat zij uitgaan van andere normen en waardenpatronen.
- **Groep 'Controle'**, zijn sterk individualistisch van karakter en gericht op grip krijgen op / controle krijgen over het leven, de toekomst, bepaalde situaties, et cetera. Macht zou hier als centrale drijfveer genoemd kunnen worden. Mensen met een dergelijke 'levenshouding' zullen het over het algemeen ver schoppen op de maatschappelijke ladder en op carrièregebied. De eigen individuele normen en waarden worden als uitgangspunt gehanteerd.
- **Groep 'Vitaliteit'**, zijn eveneens sterk individualistisch van aard, maar hebben een meer openstellende houding naar de samenleving. Omdat ook zij de eigen normen en waarden centraal stellen, uit zich dit veelal in een 'progressieve' levenshouding. Hier staat dan ook niet zozeer de eigen carrière centraal, als wel 'jezelf kunnen ontwikkelen en profileren' in een door hen als maakbaar gepercipieerde samenleving.

Binnen het domein ‘overheidsbeleving’ worden zes groepen van burgers onderscheiden die zich laten typeren en classificeren aan de hand van de twee zelfde dimensies: de sociologische en psychologische dimensie. Deze zes ‘burgerprofielen’, die onderdeel uitmaken van het kwantitatieve onderzoek in het kader van de Belevingsmonitor, kunnen als volgt in het BSR®-model geplaatst worden:

Een uitgebreide profielbeschrijving van de zes Burgersegmenten is separaat opgeleverd aan de RVD.

1.4. Leeswijzer

In paragraaf 2.1 wordt kort de houding ten opzichte van Europa besproken. Paragraaf 2.2 behandelt de houding betreffende het referendum, de stemintentie en de behoefte aan informatie. In paragraaf 2.3 wordt uitgebreid ingegaan op het Europees Grondwettelijk Verdrag: de inhoud, de argumenten voor of tegen het EGV en de gedetailleerde bespreking van de verschillende elementen van het Verdrag. In paragraaf 2.4 wordt het referendum meer in detail besproken. Paragraaf 2.5 tot slot gaat in op de verschillen tussen de BSR®-belevingsgroepen.

De bijlage bevat de checklist en het toonmateriaal.

2. Resultaten

2.1. Houding tegenover Europa

Als inleiding op het gesprek is kort gepraat over de houding ten opzichte van Europa.

De belangstelling voor Europa is zwak tot matig. Een groot deel van de respondenten verdiept zich er niet in, of toont een tijdelijke, beperkte interesse naar aanleiding van een bepaalde gebeurtenis. Zo stelt men bijvoorbeeld dat men er wel 'iets' van gehoord heeft in de periode dat er over de toetreding van Turkije is gepraat (december 2004). Ook de Tsunamiramp in Azië heeft een korte heropleving in de interesse voor Europa veroorzaakt, omdat Nederland op dat moment een belangrijke rol speelde op Europees vlak (voorzitterschap).

Een minderheid van de respondenten heeft meer interesse voor Europa. Vaak gaat het dan over zaken in de beroepssfeer (bijvoorbeeld Europees wegtransport, erkenning van diploma's in andere lidstaten).

Zoals ook in vorige onderzoeken naar voren is gekomen (o.a. kwalitatief verdiepend onderzoek in het kader van de Belevingsmonitor naar aanleiding van kwantitatieve meting Q2 2004, oktober 2004), is de betrokkenheid bij Europa het kleinste in de sociaalgeoriënteerde groepen (Harmonie en Bescherming). De individualistisch georiënteerde groepen (Controle en Vitaliteit) vertonen wat meer betrokkenheid en hebben ook wat meer kennis over Europa.

2.2. Referendum

2.2.1. *Eerste reacties en kennis op spontaan niveau*

De meeste respondenten zeggen dat ze iets gehoord hebben over het referendum over het Europees Grondwettelijk Verdrag. De reacties zijn echter nogal aarzelend (veel gemompel en mensen die naar elkaar kijken), waaruit we kunnen afleiden dat de kennis niet zo overtuigend aanwezig is.

Wel bestaat de indruk dat de bekendheid met het referendum wat groter is dan tijdens het kwalitatieve onderzoek in oktober 2004.

Verder is er wat verwarring over de term 'Europees Grondwettelijk Verdrag'. De term is nieuw en wordt niet begrepen. De omschrijving 'Europese Grondwet' is wel bekend.

Men verwacht dat het referendum 'ergens dit jaar' zal plaatsvinden. Velen denken dat het referendum wordt georganiseerd door Europa ("het Europese parlement", "de Europese regering"). Respondenten met meer kennis over Europa zeggen dat het referen-

dum op Nederlands niveau wordt georganiseerd. Men vertaalt dit dan naar “de Nederlandse regering”, “het Kabinet” of “de Staten Generaal”). Niemand maakt het onderscheid tussen de Tweede Kamer en de regering.

2.2.2. Stemintentie vòòr de bespreking van het Europees Grondwettelijk Verdrag

Tijdens het groepsgesprek is op twee momenten de stemintentie van de respondenten gepeild. Het eerste moment is aan het begin van het gesprek, wanneer er nog niet gediscussieerd is over de inhoud van het EGV en de respondenten dus nog geen informatie hebben gekregen of dieper hebben nagedacht over de materie.

Wat opvalt, is dat het referendum en het onderwerp nogal gelaten worden opgevat. Veel respondenten zijn ervan overtuigd dat alles al beslist is, of dat er weinig rekening met hun stem zal worden gehouden. Enkelen denken zelfs dat het EGV al een feit is, dat de Nederlandse regering met andere woorden het verdrag al ondertekend heeft. Er heerst flink wat onduidelijkheid over de wijze waarop het EGV tot stand komt. “Het staat nog niet echt vast, maar toch wel in grote lijnen”.

Verder wordt er ook een paar keer gesteld dat het weinig zin heeft om te stemmen, omdat men per definitie niet tegen het EGV kan zijn. Het argument is dat je jezelf als land buitenspel zet als je ertegen bent; “Tegen stemmen is je eigen ruiten ingooien”.

Toch stelt een grote meerderheid dat ze zeker gaat stemmen. De motivatie van deze reactie is van defensieve aard:

- Plichtsbewustzijn: als goede burger is het je plicht om te stemmen.
- ‘Recht op klagen’ veilig stellen: als je nu niet stemt, heb je later ook niet het recht om te klagen als het niet goed gaat; “als je niet stemt moet je later ook niet kankeren dat het niet goed is”.
- Routine: de gewoonte hebben om altijd te stemmen. Vaak denkt men er niet echt over na; “Ik heb nooit overgeslagen, dus ik zal het nu ook niet doen”.

Een minderheid van de respondenten motiveert de stemintentie op een positieve manier:

- Actief willen deelnemen aan het maatschappelijke leven: “Ik ben burger van Nederland en van Europa dus ik wil zoveel mogelijk deelnemen aan dit soort zaken.”
- Vrije meningsuiting: “Je staat ergens voor, dan mag je dat wel laten blijken”, “Het is belangrijk om je signaal af te geven”.
- Een kleine minderheid heeft de overtuiging dat hun stem toch wel duidelijk zin heeft: “Je gaat me niet vertellen dat ze het erdoor gaan duwen als er miljoenen mensen tegen zijn”.

Het is te verwachten dat het stemgedrag er in de realiteit anders zal uitzien en dat er minder mensen zullen stemmen dan hier gesteld wordt. Dit komt omdat de respondenten tijdens dit gesprek bloot staan aan sociale beïnvloeding en er tot op zeker hoogte een behoefte is om sociaal wenselijk gedrag te vertonen.

Slechts een paar respondenten geeft resoluut te kennen niet te zullen deelnemen aan het referendum. De motivaties zijn:

- Fatalisme: “Wat helpt het, ze luisteren toch niet”.
- “Te ver van mijn bed, zie er de waarde niet van in”.
- Wantrouwen in de politiek: “Je weet toch nooit exact waar je ja of nee tegen zegt”.

2.2.3. Stemmen als signaal aan het kabinet

Tijdens het gesprek is kort ter sprake gekomen of men het referendum ook ziet als een manier om een signaal af te geven aan het huidige kabinet.

De meningen hierover zijn wat verdeeld. Sommigen vinden dat het referendum een signaal kan zijn voor het huidige kabinet en dat er ook naar geluisterd zal worden. Als voorbeeld stelt men de grote vakbondsdemonstratie van november 2004; “Daar is absoluut op gereageerd”, “Er is toch een compromis gesloten”. Anderen hebben een wat fatalistische houding en menen dat het referendum of hun stem niet zoveel invloed heeft.

2.2.4. Behoefte aan informatie

Inhoud

Verschillende respondenten geven te kennen dat ze (beter) geïnformeerd willen worden over het onderwerp; “Nu is het alleen maar gissen”. De belangrijkste vraag die nu leeft is: wat is de inhoud van het Europees Grondwettelijk Verdrag. Meer specifiek wil men graag het antwoord op de volgende vraag:

- Wat wordt wel en wat wordt niet geregeld in het Europees Grondwettelijk Verdrag?

Achter deze vraag schuilt een zorg naar het eigen bestaansrecht. Afhankelijk van het psychologische profiel wordt de invoering van een Europees Grondwettelijk Verdrag ervaren als een bedreiging of als een aanleiding tot strijd:

- Beschermingzoekers: bedreigend. Word ik beperkt of bedreigd in mijn identiteit als Nederlander? Wat moet ik opgeven als inwoner van Nederland? Wat betekent het Europees Grondwettelijk Verdrag voor de lokale situatie en voor mijn eigen leven?
- Controlezoekers: aanleiding tot strijd. Waar houdt mijn eigen recht op zelfbeschikking op? Wat ‘verlies’ ik wanneer Europa ‘neemt’?

In de vorige studie (oktober 2004) is een uitgebreider overzicht gegeven van de specifieke vragen die er leven ten aanzien van het EGV.

Kenmerken van de informatie

Men benadrukt het belang van duidelijke, leesbare informatie: geen ingewikkelde taal, een kort en bondig overzicht (“geen pagina’s vol, dat leest toch niemand”) van de hoofdpunten.

Verdere wensen met betrekking tot de informatie zijn:

- Concrete, herkenbare informatie, toepasselijk voor je persoonlijke leven;
- Verspreiding op het gepaste moment. Dit houdt in:
  - één tot twee maanden voor het referendum.
  - het moment dat het thema actueel wordt, dat het zichtbaar wordt in het maatschappelijke leven en in de media.
- Gemakkelijk beschikbaar (brochure aan huis);
- Altijd beschikbaar (internet).

2.3. Europees Grondwettelijk Verdrag

2.3.1. Gepercipieerde inhoud van het Europees Grondwettelijk Verdrag

Aan de respondenten is gevraagd wat zij als inhoud zien van het EGV. De reacties op deze vraag zijn in eerste instantie wat afwachtend en defensief ("Dat had ik nu juist graag van u willen horen"), maar na enige aanmoediging komt men met een aantal ideeën naar voren. Ze zijn per groep weergegeven.

Groep Sociaalgeoriënteerden

- De rechten en de plichten van de individuele burger
  - de basisprincipes die voor elke burger gelden
- Organisatie van het bestuur van Europa
  - wie heeft het nu straks voor het zeggen?
- Economie
  - werkgelegenheid; uitwisseling tussen de lidstaten
  - mogen wij nu ook in Duitsland gaan werken en wonen?
  - wat doe je met een Pool die hier komt wonen?
  - belastingregels in deze context (werken in ander land)
  - mededingingsrecht; hoe groot mag een bedrijf zijn dat naar een ander land uitbreidt, bijvoorbeeld de ABN AMRO (Nelle Kroes)
  - subsidies: wie schuift en wie krijgt?
- Justitie
  - dat we overal hetzelfde strafrecht hebben
  - drugsbeleid
  - wapenbeleid
- Organisatie van bestaande verdragen
  - welke plek geef je bestaande verdragen die er al in Europa gemaakt zijn, bijvoorbeeld het Verdrag van Maastricht?
- Milieu
  - bestrijdingsmiddelen
- Voeding
  - uniforme wetgeving creëren rond bijvoorbeeld kleurstoffen en smaakstoffen in voeding (wat hier niet mag, dat kan in andere lidstaten soms wel)
  - normen van de Ecoproducten
- Gezondheidszorg
  - afspraken rond productie van medicijnen

- ziektekosten
- behandeling in het buitenland
- Cultuur
  - dat mensen en landen hun eigen waarden mogen houden

Groep Individualistisch georiënteerden

- Mensenrechten
  - homorechten, homohuwelijk
  - abortus
- Organisatie van het bestuur van Europa:
  - stemmingsprocedures
  - besluitvormingsprocedures
- Economie
  - economische afspraken, bijvoorbeeld over tekorten
- Financieel-economisch
  - de Euro
  - de Europese Bank, hoe die gaat fungeren binnen de Grondwet
- Buitenlandse politiek
  - Europa ten opzichte van de rest van de wereld
- Milieu
  - afspraken over milieukwesties
- Cultuur
  - godsdienst
- Justitie
  - drugsbeleid

2.3.2. Argumenten vòòr en tegen het Europees Grondwettelijk Verdrag

Hieronder is per discussiegroep een overzicht gegeven van de argumenten voor of tegen het EGv.

Groep	Voor	Tegen
Sociaal georiënteerd	Uniformiteit Alle neuzen dezelfde kant op	Star
	Samen sta je sterk Je kunt meer doen als je samenwerkt Bundeling van krachten	Hoge kosten
	Een groter machtsblok tegenover Amerika Minder invloed van Amerika ondergaan	De cultuur in de verschillende landen gaat verloren
	Alles wordt beter beheersbaar	Nederland zal snel onder de voet worden gelopen door grote lidstaten zoals bijvoorbeeld Duitsland en Frankrijk
		We krijgen dan ook veel mensen van

		andere landen binnen
Individualisten	Uniformiteit en eenheid creëren Opheffen van de lappendeken die Europa nu is	We kunnen onze eigen waarden en normen niet aanhouden. We verliezen onze eigenheid Gaat bijvoorbeeld de doodstraf hier terugkomen omdat die in Turkije nog mag?
	Dat er regels in ere worden gehouden, bijvoorbeeld voor het milieu (Verdrag van Kyoto)	We delven het onderspit ten aanzien van grotere lidstaten. We worden ondergesneeuwd want we zijn te klein
	Toename van de functionaliteit, bijvoorbeeld transport	De wetgevende macht komt verder van de burger te staan Verlies aan invloed van de individuele burger.
	Meer gelijkheid mensenrechten creëren	We moeten 2 parlementen betalen, Brussel en Den Haag
	Door samen te werken kan je leren van andere landen	

2.3.3. Bespreking van de inhoud van het EGV

Aan de hand van een toonkaart (zie bijlage) is de inhoud van het EGV besproken.

Spontane reacties

Na het lezen van de toonkaart hebben de respondenten eerst op spontaan niveau gereageerd. De sociaal georiënteerde groep reageert vrij positief. Zij zijn blij met de uitleg over het EGV en zij kunnen ook verschillende punten aangeven die zij positief vinden in de toonkaart.

De individualistisch georiënteerde groep reageert kritisch en zelfs sceptisch. Zij vinden de toonkaart onvoldoende informatief en ervaren bepaalde elementen als ongeloofwaardig. "Het lijkt wel een pamflet; een te mooi verhaal".

Hierna worden de spontane reacties voor elke groep weergegeven.

Groep	Positief	Negatief
Sociaalgeoriënteerden	Algemeen gevoel: Opluchting Meer duidelijkheid nu Blij dat men een overzicht heeft van de inhoud van het EGV.	Vetorecht: <ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende sterk of dwingend; “dan kan de hele regelgeving worden dwarsgezet door 1 land” • Staat haaks op de belofte van eenheid of uniformiteit • Onduidelijk: alles hangt af van de voorwaarden waaronder het vetorecht kan worden gehanteerd
	Een gevoel van opluchting: er is toch al veel geregeld	Nog meer regelgeving omdat de Nederlandse en de Europese Grondwet naast elkaar komen te staan
	Nederland kan zijn eigen identiteit behouden	
	Je kunt als burger initiatief nemen	
	Meer democratie (hervorming Europese instellingen, vereenvoudiging van de Europese besluitvorming, meer bevoegdheid voor het Europese Parlement)	
	Hervorming van de Europese instellingen, verbeteren van de efficiëntie	
Individualisten		Algemeen gevoel: scepticisme: Ambitieuze, maar kan men dit waarmaken? Lucht, weinig concreet, veel kreten, blijft onduidelijk. Geef concrete voorbeelden. Niet alleen de positieve maar ook de negatieve punten belichten. Maakt het geloofwaardiger.
	Goed om te zien dat er al zoveel is vastgesteld, men heeft er toch al hard aan gewerkt	Blijvende vragen over de verhouding lidstaat – Europa: Er wordt nog steeds niet gezegd waar je als land nog over beslist en waarover niet
	Asielbeleid en bestrijding criminaliteit	Men mag ook duidelijker aangeven wat je ‘verliest’ als land.

Bespreking van de verschillende elementen van het EGV

In een volgende fase van het gesprek is op de verschillende onderdelen van het EGV ingegaan. Per element is nagegaan of de respondenten het eens zijn (positief), niet mee eens (negatief) of neutraal. De letter tussen de haakjes verwijst naar het belevingsprofiel van de respondent: Harmonie (H), Bescherming (B), Controle (C) of Vitaliteit (V).

1. De Europese Unie wordt democratischer

Positief

- goed streefideaal (ook al zal het lang duren) (H)
- de toekomst is dat de EU meer gaat optreden in naam van de kleine lidstaten (vergelijking met de VS) (V)
- ondersteuning van de dialoog tussen nationaal en Europees niveau; “dan kan er echt discussie ontstaan tussen de Tweede Kamer en de Europese Commissie, nu loopt de Tweede Kamer meestal mee” (C)

Negatief

- onmogelijk dat er zowel nationaal als Europees meer bevoegdheden ontstaan (het ene gaat toch ten koste van het andere?) (V)
- het lijkt me zo moeilijk omdat er veel andere landen zijn die nu niet democratisch zijn (B)

Neutraal

- afwachtend, eerst zien wat er gebeurt; “Ik ben niet negatief, maar ik moet het nog zien”. (V)

2. De Europese Unie wordt transparanter

Positief

- een goede zaak, is nodig (V, H)
- heel hoopgevend (V, H)
- slechter dan nu kan het bijna niet, dus een positieve ontwikkeling (H)

Neutraal

- ik wacht het een beetje af, ik heb er wel wat vraagtekens bij (B), (H)

3. De Europese Unie wordt slagvaardiger

Positief

- zonder meer een goede ontwikkeling voor de politiek (B)
- positief dat er voor een langere tijd 1 voorzitter komt, niet het gedoe van elk half jaar een andere (H)
- als je het veto afschaft, dan word je slagvaardiger (V)
- het veto geeft je de kans om NEE te zeggen (C)

Negatief

- ik geloof gewoon niet dat dit kan (C)
- geen/minder vetorecht druist in tegen het democratische principe (C)
- alle grote organisaties worden slagvaardiger, bijvoorbeeld de VN, “Iedereen zit er om te zitten” (C)

Neutraal

- ik geloof wel dat die doelstelling er is, maar hoe realiseer je het? (H)
- Ik wacht af (B)

4. De belangen van de burger worden beter beschermd

Positief

- dit klopt voor de gemiddelde Europese burger (B) (maar niet voor ons, zie verder)

Negatief

- op Nederlands niveau is dit eigenlijk niet nodig (B)
  - Waartegen moet je beschermd worden dan?
  - In onze grondwet is het allemaal al goed geregeld
- we zullen er eerder op achteruitgaan, omdat er sterke landen zullen komen met andere meningen (H)
- de leiding komt steeds verder van het individu te staan, dus de bescherming van het persoonlijke leven neemt af (V)
- hoe gaat een eenvoudige Nederlander voor zijn rechten opkomen? "Heb jij al eens geprobeerd de Nederlandse ombudsman te bellen? Wat dan met de Europese ombudsman?" (C)

5. De Europese Unie kan misdaad en terrorisme beter bestrijden

Positief

- misdaad gaat vaak over de grenzen heen, dus het is goed om dat op Europees niveau aan te pakken (B)
- op voorwaarde dat de politie elkaar kan ondersteunen over de grenzen heen (V)
- dit is een concreet probleem, hier kan ik me iets bij voorstellen (C)

6. De Europese Unie kan de asiel- en migratiestromen beter beheersen

Positief

- het is een probleem dat alle landen aangaat, dus goed om het op Europees niveau te regelen (V)
- hoopgevend, dat zou ideaal zijn (B)
- het is zorgen dat je weet wat er gebeurt, dat de probleemgebieden in kaart worden gebracht (B); "Het is een kwestie van registreren, niet van tegenhouden"

Negatief

- erg huiverig voor een Europees asielbeleid. Waar blijven we dan met ons Nederlands asielbeleid als Europa dat overneemt? (C)
- met een Europese wet krijg je een bunkeridee, mensen mogen er in onder bepaalde voorwaarden (V)
- het woord 'beheersen' klinkt zo negatief (repressief) (C)
- het kan niet beter beheerst worden. Gaan ze er dan een schutting omheen zetten? (H)
- het kan ook heel anders uitpakken (C)

7. De Europese Unie kan meer gewicht in de schaal leggen

Positief

- geloof ik zonder meer (B)
- dan word je zoals de Verenigde Staten (meer macht)

Neutraal

- weet niet, wacht het af (H, B)

8. De bevoegdheden tussen de EU en de lidstaten worden duidelijker afgebakend

Positief

- zoals een Eerste en Tweede Kamer, is duidelijk

Neutraal

- geen standpunt over

9. Uittredingsclausule

Positief

- is een democratisch idee, maar... (veel twijfels) (B)
- prima idee, maar lastig om in de praktijk uit te voeren (V)

Negatief

- algemene verbazing
- niet voor te stellen, je kunt toch niet zomaar uit Europa stappen?! (B)
- dit kan in de praktijk niet (H), (C)
- veel landen staan te springen om erbij te mogen, dan ga je er later toch niet uit? (V)
- kijk maar wat er in de Sovjetunie gebeurt, dit moet je toch niet willen? (B)

10. Overige punten

Dierenwelzijn: unaniem positief

Milieu: unaniem positief

- belangrijk, dit houdt niet op bij de grens

Cultuur en sport: unaniem positief

Sociale dimensie van Europa: niet zo duidelijk (wat houdt het in?)

2.3.4. Argumenten om voor of tegen het EGV te zijn

Er is een aantal argumenten voor of tegen het EGV aan de respondenten voorgelegd. Het doel was te kijken welke argumenten (welk type argumenten) invloed hebben op de perceptie van de EGV.

A. Argumenten voor

1. Emotionele argumenten

“Samen staan we sterk”

Positief

Bijna alle respondenten staan positief ten aanzien van het argument ‘samen staan we sterk’. Velen hebben dit argument ook al spontaan genoemd in het begin van het gesprek.

“Europa heeft voor nooit meer oorlog gezorgd”

Dit argument roept twijfels en sceptische reacties op. ‘Nooit’ meer oorlog wordt ervaren als een utopisch ideaal. Bovendien denkt men ook aan de oorlogen in de Balkangebieden.

2. Negatieve argumenten

“Zonder de grondwet is een Europa van 25 landen minder goed bestuurbaar en minder efficiënt”

Positief

- beter regelen maakt beter bestuurbaar (V)
- we hebben dit ook gezien bij het ontstaan van de Benelux (H)
- ik kan me gewoon niet voorstellen dat Europa op een andere manier bestuurbaar kan zijn (dus een grondwet is noodzakelijk) (H)

Negatief

- de EU betekent meer logheid, dus een EU betekent niet per definitie een betere bestuurbaarheid (C)

“Zonder de grondwet valt de EU misschien wel uit elkaar”

Negatief

Niemand is het met dit argument eens

- alsof er nu niets is wat Europa bindt. Economisch zijn we toch al een geheel? (V)
- overdreven. Het valt niet zomaar uit elkaar

B. Argumenten tegen Europa

Argumenten die over het grondwettelijk verdrag gaan:

1. Er komt een EU-grondwet en dus een superstaat

Neutraal - negatief

- er is toch al een superstaat? Dit proces is toch al gaande? (V)
- de meeste respondenten begrijpen dit argument niet

2. De grondwet is een overwinning voor aanhangers van de liberale vrije markt

Neutraal

- klopt, en....?
- veel respondenten begrijpen dit argument niet

3. De EU wordt steeds meer gemilitariseerd

Negatief

- er bestaat geen Europees leger (C)
- ik heb niet het gevoel dat we in een militaristische omgeving wonen (V)

4. Er gaan steeds meer bevoegdheden naar de Europese Unie

Positief

- dat zou wel eens waar kunnen zijn (H)
- ja, dan verliezen we onze identiteit (B)

Neutraal

- dit is misschien wel waar, maar is dit een reden om tegen te zijn? (C)

Argumenten die niet over het verdrag zelf gaan:

5. Ik ben ontevreden over de politiek/over Europa

Negatief

- onzin (C)
- dan geef je het op als je dit zegt (V)
- juist een reden te meer om je stem te laten horen (V)
- dat kan altijd, is gezond en geen reden om tegen te zijn (H)

Neutraal

- ik weet er te weinig van, ik ga alleen op vakantie in Europa (H)

6. Ik weet niets over de grondwet

Negatief

- dan is dat een reden om je erin te verdiepen, niet om tegen te zijn (B)
- er is behoefte aan informatie, maar is geen reden (V)

7. Ik mocht ook niet stemmen over Turkije

Negatief

- dit is een uitspraak over mensen die overal boos over zijn (V)
- we hebben ook nooit gestemd over de andere landen, dus dat maakt niet zoveel uit (H)
- kinderachtige houding

8. Door de Euro is alles veel duurder geworden

Positief/negatief

- veel respondenten zijn het ermee eens dat alles veel duurder is sinds de komst van de Euro
- maar men vindt dit niet echt een argument om tegen Europa te zijn

9. Nederland betaalt te veel voor Europa

Neutraal

- geen idee hoe onze bijdrage berekend wordt (H)

Negatief

- kan wel, maar geen reden om tegen te stemmen. Dit kan nu juist goed geregeld worden in het EGV

10. Brussel is een geldverslindende bureaucratie

Positief

- ik heb van iemand gehoord dat dit echt waar is (verhaal over geldverspilling door ambtenaar) (B)

Neutraal

- kan zijn, maar geen reden om tegen te zijn.

De argumenten 8 (Euro) en 9 (Bijdrage Nederland) maken wel veel emoties los in de groepen. Deze aspecten zouden derhalve 'voer' kunnen zijn voor 'tegen'-campagnes.

2.3.5. Voor- en tegenstanders van het EGV

Er is een lijst met verschillende partijen voorgelezen. Hierbij is gevraagd wie er voor of tegen het EGV is.

	Voor het EGV	Tegen het EGV	Weet niet/twijfel
Nederlandse regering	Allen		
Tweede Kamer	Allen		
CDA	Meeste		Enkelen
PvdA	Meeste		Enkelen
VVD	Allen		
GroenLinks		Meeste	Enkelen
SP	Kleine helft Ze zijn nogal principieel	Ca. helft Zij zijn tegen alles	Enkelen
Europees Parlement	Allen		
Europese Commissie	Allen		
Duitse regering	Helft Zij zijn groot, Europa is in hun voordeel	Helft Zij zijn bang om hun overwicht in Europa kwijt te raken	
Franse regering	Meerderheid	minderheid	Enkelen
Britse regering	Helft In hun hart misschien wel, maar ze zijn al zo lang apart	Helft Die doen nooit mee (bijvoorbeeld Euro)	
Amerikaanse regering	Minderheid Makkelijk voor hen om 1 grote partner te hebben	Meerderheid Zien machtsblok tegenover hen	Enkelen Het maakt hen weinig uit, zij zijn toch de grootste
FNV	Enkelen		Meerderheid geen idee
CNV			Meerderheid geen idee
VNO/NCW	Meerderheid Uitbreiding van de armslag voor bedrijven		Minderheid geen idee
ANWB	Meerderheid Die hebben al zoveel samenwerkingen met anderen		Minderheid begrijpt niet dat ANWB als partij wordt genoemd in dit rijtje

2.4. Referendum

Na de bespreking van de inhoud van het referendum is in het gesprek opnieuw de focus gericht op het proces en de inhoud van het referendum.

De respondenten hebben een tweede toonkaart gekregen met meer informatie over het referendum (zie bijlage).

2.4.1. Spontane reactie

De spontane reacties op de informatie zijn overwegend negatief:

- raadplegend en niet-bindend
  - “het ligt er dus aan of het resultaat hun uitkomt” (B)
  - “Ik vind het niets, ze kunnen het dus zo naast zich neerleggen” (B)
  - “een schijndemocratie” (C)
- geen opkomstdrempel
  - “Als maar 10% zijn stem uitbrengt, hoe democratisch is dat? Wat heb je er dan aan?” (H)
  - onduidelijkheid over het proces
- tijdstip: ‘in de loop van 2005’, wat betekent dit dan? (H)
- fatalisme
- “de uitslag is toch al bekend, wat doet het ertoe?” (H)

Daarnaast zijn er ook positieve reacties:

- “goed om te zien dat men er over heeft nagedacht en iets geregeld heeft” (C)
- “het is niet-bindend, maar de regering kan er niet onderuit iets met het signaal te doen, anders komt er bij de volgende verkiezingen niemand meer!” (V) (H)

2.4.2. Referendumcommissie

Men is gematigd positief over het idee van een Referendumcommissie. Men vindt het goed dat een groep mensen zich bezighoudt met de verspreiding van objectieve informatie. Een klein aantal respondenten reageert wat kritisch op het idee en twijfelt eraan of het wel zinvol is om middelen te besteden aan een nieuw op te richten groep ambtenaren. ‘Weer een commissie erbij’.

Het verstrekken van subsidies voor campagnes gaat voor de meeste respondenten te ver. Men vindt dat de campagnevoerende partijen het maar uit de eigen kas moeten betalen. Enkele respondenten merken op dat het een democratisch principe is om de vrijheid van meningsuiting van alle partijen te stimuleren, ook die van de mindervermogenen.

Het idee van een Referendumwijzer (naar voorbeeld van de Stemwijzer) wordt positief onthaald.

2.4.3. Stemintentie na de bespreking van het EGV en het referendum

Aan het einde van de groepsdiscussie is opnieuw de stemintentie van de respondenten gepeild, om na te gaan of de stemintentie veranderd is.

In de eerste groep is de intentie om te stemmen afgenomen. Een aantal respondenten uit deze groep geeft aan niet meer van plan te zijn om te gaan stemmen. Zij hebben de volgende motivatie:

- de teleurstelling in de politiek is groter geworden.
- bevestigd worden in het gevoel van fatalisme; “We kunnen toch geen invloed uitoefenen”, “Het vertrouwen is nu weg”.

We hebben de indruk dat de negatieve reacties vooral veroorzaakt worden door de informatie over het referendum, en niet door de informatie over het EGV. Vooral het feit dat het referendum niet-bindend is, is voor velen een aanleiding om het vertrouwen te verliezen. Voor een aantal respondenten uit deze groep is dit een nieuw (en teleurstellend) gegeven. Zij dachten dat het referendum wel bindend is.

De tweede groep respondenten meldt dat de stemintentie vrijwel gelijk is gebleven, maar dat er wel een verandering is in hun interesse voor het EGV en het referendum:

- een toegenomen alertheid; “Ik zal feller worden op de informatie die komt” (V), “Ik ga me meer verdiepen dan ik tot nu toe deed” (V)
- de intentie om zich meer en beter te informeren; “ik ben wel sterker ‘anti’ geworden, maar ik ben wel van plan om me nog beter te verdiepen” (C)

2.5. Verschillen tussen de belevingsgroepen

In deze studie zijn de verschillen tussen de belevingsgroepen minder scherp, omdat er maar twee discussies zijn georganiseerd (Harmonie en Bescherming als eerste groep, Controle en Vitaliteit als tweede groep). Een gevolg hiervan is dat de uitersten in opinies en belevingen worden afgezwakt. Toch zijn de tendensen nog duidelijk.

De groepen Harmonie en Bescherming (sociaal georiënteerden) vertonen niet zo veel interesse in de Europese politiek. In de discussie is een ondertoon van fatalisme nooit ver weg.

De groep Harmonie is over het algemeen het minst geïnteresseerd in de Europese politiek. Zij ervaren het als veraf en lijken het allemaal wat te ondergaan. Er is meestal ook

minder kennis over Europa en respondenten met dit profiel zijn tijdens de discussie vaak wat meer op de achtergrond.

Vanuit hun profiel zijn deze mensen erg vatbaar voor het 'wij'-gevoel: samen staan we sterk, je opstellen als een eenheid en uniformiteit creëren komen bij hen positief over. Verder zijn ze ook gevoelig voor thema's die dicht bij de eigen leefwereld liggen (bijvoorbeeld hoofddoekdiscussies).

De groep Bescherming vertoont wat meer interesse in Europa, zij het dat dit gevoed wordt door een gevoel van bezorgdheid. Het is voor dit profiel een moeilijke uitdaging om de diversiteit van het grote Europa op zich te laten afkomen en te integreren in de eigen leefwereld. Zij hebben immers de reflex om zich af te schermen tegen alles wat 'niet van ons' is of vreemd is. Anderzijds zien zij wel het voordeel van een sterker machtsblok vormen tegen de rest van de wereld, in casu de Verenigde Staten.

Zij hebben behoefte aan een strak en duidelijk geformuleerd EGV dat een beschermende autoriteit kan uitstralen. De behoefte aan uniformiteit en autoriteit komt onder meer naar voren in hun sterke twijfels over het vetorecht. Zij zijn bang dat 'anderen' te veel of op een verkeerde wijze gebruik maken van het vetorecht en dat dit een strak bestuur in de weg staat.

Informatie is belangrijk om mee te kunnen, om op de hoogte te blijven en de boot niet te missen.

De groepen Controle en Vitaliteit tonen meer interesse in de Europese politiek en hebben ook wat meer inhoudelijke kennis.

De groep Controle is vooral benieuwd naar wat het EGV gaat wijzigen aan hun persoonlijke recht op zelfbeschikking. Zij zijn bezig met hun 'verlies' aan persoonlijke vrijheid en aan persoonlijke identiteit wanneer het tot een uniformer Europa komt. Er heerst een ondertoon van '(machts)strijd': het onderspit delven tegenover de grote lidstaten, opgeven van je waarden en normen, enzovoort. Het vetorecht is voor hen een dankbaar instrument om je macht alsnog te doen gelden.

Het EGV betekent vooral een manier om tot een heldere regelgeving en tot een grotere efficiëntie en slagvaardigheid te komen.

Hun behoefte aan informatie is groot (kennis is macht), zij willen ook graag details zien.

De groep Vitaliteit is voor Europa en het EGV omdat dit past in hun idealen van groei, samenwerking en ontwikkeling. Zij zijn kritisch, maar ook positief over de ontwikkelingen van dit moment. Zij zien meer kansen dan bedreigingen.

Omdat hun verlangen naar deelname groot is, willen ze ook graag geïnformeerd worden.

3. Conclusies

Interesse voor het Europees Grondwettelijk Verdrag

In deze studie wordt bevestigd dat de interesse voor de Europese politiek niet erg groot is. De groepsdiscussies komen wat moeilijk op gang en de respondenten hebben ook niet zo veel kennis van Europa en van het Europees Grondwettelijk Verdrag. De betrokkenheid is het kleinst bij de sociaal georiënteerde groepen (met name de groep Harmonie) en het grootst bij de individualistisch georiënteerde groepen. 'Europees Grondwettelijk Verdrag' is trouwens voor vrijwel iedereen een onbekende term. De omschrijving 'Europese Grondwet' is beter bekend.

Referendum

De kennis betreffende de organisatie van het referendum is eveneens klein. Men weet niet precies wanneer en door wie het referendum wordt georganiseerd en wat de inhoud is van het referendum. Er heerst een gelaten stemming over het onderwerp. Veel mensen denken dat hun stem er niet toe doet, soms wordt zelfs gesteld dat alles al beslist is en dat Nederland het EGV al ondertekend heeft.

Stemintentie vòòr informatie

Ondanks deze desinteresse is de stemintentie groot. Vrijwel iedereen stelt dat hij/zij gaat stemmen. De stemintentie wordt meestal met redenen van defensieve aard verklaard: niet stemmen is je eigen ruiten ingooien, het is routine of het is je plicht. Daarnaast is er natuurlijk de sociale druk (een goede burger gaat stemmen). Een minderheid motiveert zijn stemintentie op een positieve wijze: actief deelnemen aan het maatschappelijke leven, vrije meningsuiting.

De houding ten aanzien van het referendum is dus dubieus. Enerzijds is er een flinke dosis desinteresse, scepticisme, gelatenheid of fatalisme, anderzijds is er een duidelijke intentie om aanwezig te zijn op het stemmoment. Dit heeft te maken met de gemengde gevoelens ten aanzien van Europa en het EGV. Enerzijds is er een sterk besef dat er al een eengemaakt Europa staat, dat Nederland hier deel van uitmaakt en dat een verdere eenmaking niet tegen te houden is. 'Het' gebeurt dus allemaal wel, of men er nu bij is of niet. Anderzijds leven er vragen, twijfels en angsten over de nieuwe verhoudingen met andere landen en over de gevolgen van het EGV voor het persoonlijke leven. Dit maakt dat men er ook wel graag bij wil zijn, want anders blijft men achter of mist men de boot.

Informatie

De behoefte aan informatie is in ieder geval erg groot. Tijdens de groepsdiscussies valt op dat de meeste respondenten interesse tonen voor de aangeboden informatie en dat de dynamiek van het gesprek toeneemt. Enige relativering is wel op zijn plaats (de respondenten bevinden zich immers in een situatie waarin ze 'onder lichte dwang' met het thema bezig zijn), maar er kan toch wel gesteld worden dat het verschaffen van informatie een positief effect heeft op de interesse voor Europa.

Er is een behoefte aan duidelijke, leesbare en begrijpelijke informatie, liefst zo objectief mogelijk en voorzien van voorbeelden. Het idee van een referendumcommissie wordt op gematigd positieve wijze onthaald.

Stemintentie na de informatie en beargumentering

Een deel van de respondenten (individueel georiënteerden) geeft ook aan dat de informatie hen alvast 'scherper' en 'alerter' maakt. De stemintentie is naar hun zeggen ongewijzigd.

Bij de anderen valt het vooral op dat zij teleurgesteld zijn in de aard van het referendum (niet-bindend) en dat een deel van hen hierdoor niet meer wil gaan stemmen. We hebben echter de indruk dat deze reactie ook wel dient om de reeds bestaande desinteresse voor Europa te maskeren.

Het is lastig om binnen de context van de kwalitatieve groepsdiscussies exact aan te geven welk effect 'geïnformeerd worden' heeft op de stemintentie. De discussies hebben wel signalen gegeven over de thema's en de argumenten die invloed hebben op de perceptie en de houding van de mensen.

Hieronder is per behoefteprofiel weergegeven welke thema's en vragen er leven en welke argumenten een positief effect hebben op de houding ten aanzien van het EGV.

	Vitaliteit	extravert openstellend	Harmonie	
eigen normen en waarden	Hoe kan een EGV bijdragen tot verder ontwikkeling? <u>Thema's:</u> Mensenrechten (abortus, homohuwelijk) Buitenlandse politiek De verhoudingen tussen Europa en de rest van de wereld. Milieu <u>Argumenten met een positief effect</u> Meer democratie Meer transparantie Toename van slagvaardigheid		Wat betekent het EGV voor mijn persoonlijke levenssituatie? <u>Thema's:</u> Werkgelegenheid: uitwisseling tussen landen, gevolgen als ik in een lidstaat ga werken Drugsbeleid: met name gekoppeld aan de Nederlandse situatie (gedoogbeleid) Voeding en gezondheid: ecolabels, toevoegingen, controle op productie Cultuur: (vrijheid van) godsdienst (hoofddoekjesdiscussie), behoud van eigenheid <u>Argumenten met positief effect:</u> Emotionele argumenten (samen staan we sterk, eenheid creëren) Samenwerking en democratie)	groeps normen en waarden
	Hoe kan een EGV bijdragen tot meer efficiëntie? <u>Thema's:</u> Regelgeving en afspraken op economisch gebied Procedures rond stemmen en besluitvorming Organisatie van de Europese instellingen Hoe kan ik (de controle over) mijn eigen identiteit behouden? <u>Thema's:</u> Zijn er controle-organen die de vrijheid en de eigenheid van het individu bewaken? Kunnen we ons 'verzetten' tegen een invasie van vreemde waarden en normen? (doodstraf, godsdienstbeleving) <u>Argumenten met een positief effect:</u> Toename van slagaardigheid, efficiëntie (duidelijke regelgeving) Hervorming van de instellingen Meer gewicht in de schaal op wereldvlak (toename van invloed en macht)		Hoe kan het voor mij veilig blijven binnen dit grote Europa? <u>Thema's:</u> Hoe 'waterdicht' is een EGV? Gelden alle regels voor alle landen? Kunnen we onze eigen waarden en normen behouden? (doodstraf, godsdienstbeleving) Hoe gemakkelijk kunnen 'anderen' onder de regelgeving uit? (gebruik van vetorecht) Is het strafrecht overal hetzelfde? <u>Argumenten met positief effect</u> Eenheid, een blok vormen tegen het andere machtsblok in de wereld (VS).	
	Controle	introvert afsluitend	Bescherming	

Algemeen positief:

Verder is er een aantal thema's dat bij iedereen de aandacht trekt:

Criminaliteitsbestrijding

Dit is een thema dat nu erg leeft. Het is ook een positief argument vòòr het EGV: bestrijding van de criminaliteit over de grenzen heen.

Asielbeleid

Het is niet te verwonderen dat dit thema veel reacties oproept. Uit de gesprekken blijkt dat het een thema is dat erg leeft, maar dat ook het veel negatieve emoties oproept (twijfels over het huidige asielbeleid, frustraties, emotionele reacties op het vreemdelingen-thema). Dit moet echter geen reden zijn om er niet over te communiceren, het is een thema dat belangrijk is (zie ook het kwalitatief onderzoek in het kader van de Belevingsmonitor naar aanleiding van de moord op Theo Van Gogh).

Negatief

Tijdens de discussies zijn er ook thema's en argumenten besproken die een **negatief effect** hebben:

De belangen van de burger worden beter beschermd

Wanneer dit wordt naar voren gebracht, zijn de reacties overwegend negatief. Velen geloven dit niet of hebben er hun twijfels over

Uittredingsclausule

Dit is voor de meesten ongeloofwaardig en moeilijk voor te stellen

Negatieve argumenten

Het is niet aan te bevelen om negatieve argumenten in de communicatie te gebruiken. Negatieve argumenten zijn: ik ben 'tegen' (de politiek, Europa, het EGV), ik ben ontevreden, ik weet er niets van, ik mocht ook niet stemmen voor andere lidstaten, etc. Ook al hebben sommigen van deze argumenten een zeker waarheidsgehalte voor de respondenten, toch vindt men het niet prettig (te confronterend?) om op een negatieve manier te beargumenteren. Men vindt het ook wat kleinzielig.

Overigens zijn er een paar negatieve argumenten, die niet direct aan het verdrag gerelateerd zijn of worden, zoals 'door de Euro is alles veel duurder geworden' en 'Europa betaalt teveel aan Europa', maar die wel veel emoties in de groep losmaken. Deze onderwerpen zouden bouwstenen kunnen zijn voor een nee-campagne.

Bijlage

Checklist

Onderwerpen: Referendum en Europees grondwettelijk verdrag
Methode: 2 groepen (17.00 – 19.30 en 20.00 – 22.30)
Data: dinsdag 11 januari 2005
Locaties: Leusden, Marketing Village

Introductie

5 minuten

Uitleg onderwerp en lengte van het gesprek, anonimiteit, video-apparatuur, eventuele vragen van de respondenten beantwoorden.

Voorstelrondje

15 minuten

De respondenten stellen zichzelf voor in termen van naam, leeftijd, gezinssamenstelling, hobby's en werk.

1. Houding tav EU ('opwarmen')

10 minuten

Ik wil het eerst met u hebben over de Europese Unie

- Allereerst, waar denkt u aan bij de Europese Unie? Welke onderwerpen, thema's etc.?
  - o *Inventarisatie spontane associaties*
  - o *Inventarisatie kennisniveau*
- Houdt het onderwerp de Europese Unie u bezig?
  - o Is het belangrijk voor u?
  - o Is het belangrijk voor Nederland?
- Hoe staat u tegenover de Europese Unie?
  - o Wat is positief, wat is negatief?
  - o *Inventarisatie positieve en negatieve aspecten*
- Waarop is dit beeld gebaseerd?
  - o Berichtgeving in de media, eigen ervaring, ervaring van anderen?
- Vindt u dat u voldoende geïnformeerd bent over de EU?
  - o Wat kan anders, beter?
  - o Hoe zou u geïnformeerd willen worden?
  - o Door wie, op welke manier, etc.

2. Eerste reactie Referendum

40 minuten

2A. Kennis en verwachtingen

We gaan het hebben over het Europees grondwettelijk verdrag en het referendum waar Nederlanders zich kunnen uitspreken of ze voor of tegen dit grondwettelijke verdrag zijn.

- *Inventarisatie kennis en verwachtingen*
  - o Wat weet u er van?
  - o Weet u dat er een referendum gehouden gaat worden over dit Europees grondwettelijke verdrag?
  - o Wanneer wordt het referendum gehouden? (*in de loop van 2005*)
  - o Wie vraagt om uw mening? (*Nederland en niet de EU; de Tweede Kamer en niet de regering*)
  - o Wat gebeurt er met de resultaten van het referendum? (*raadgevend; advies aan Tweede Kamer (niet aan regering)*)

  - o Wat verwacht u dat er in het Europees grondwettelijk verdrag staat? Het gaat er niet om wat er volgens u in zou moeten staan maar wat er volgens in werkelijk in staat.
    - Goed op doorvragen: Laat de groep zoveel mogelijk dingen noemen die zij verwachten in het verdrag tegen te komen en dat zo precies mogelijk formuleren (wat voor soort regels, afspraken, thema's, onderwerpen) (*spontane inventarisatie*)
  - o Wat zou er volgens u in moeten staan?
  - o Waarom denkt men dat het van belang is dat er een Europees grondwettelijk verdrag komt? Wat is het doel ervan?
  - o Wat zijn de effecten van het grondwettelijk verdrag voor Nederland? (ziet men een relatie met de Nederlandse grondwet?)
  - o Wat zijn de effecten van het grondwettelijk verdrag voor Europa?

2B. Houding: voor of tegen

- Op basis van wat u nu weet of verwacht, bent u voor of tegen het Europees grondwettelijke verdrag
  - o *Inventarisatie standpunten en redenen (belangrijk, goed doorvragen)*

- Bent u van plan om te gaan stemmen?
  - o Wat zijn redenen om wel of niet te gaan stemmen? Waarom weet u het nog niet?
    - *Inventarisatie argumenten (belangrijk, goed doorvragen).*
  - o Waar hangt dit nog van af? Welke vragen heeft u nog?
  - o Wie of wat heeft invloed op het wel of niet gaan stemmen?

3. Europees grondwettelijk verdrag

45 minuten

- Zou u meer willen weten over het grondwettelijk verdrag?
  - o *Inventarisatie van vragen die respondenten hebben over het verdrag*
- Hoe zou u geïnformeerd willen worden?
  - o Door wie, op welke manier?
  - o Heeft u concrete suggesties hiervoor?
  - o Stel u krijgt een objectieve samenvatting van het verdrag toegestuurd: gaat u deze lezen?
    - Waarom wel, waarom niet?
    - Hoe zou deze samenvatting eruit moeten zien?

3B. Reactie (na toelichting verdrag)

Toelichting verdrag:

Ik zal in een paar zinnen proberen uit te leggen wat het Europees grondwettelijk verdrag inhoudt. Het Europees grondwettelijk verdrag is voor het grootste deel gebaseerd op bestaande Europese afspraken aangevuld met een aantal nieuwe bepalingen.

Voorbeelden van zaken die in het Europees grondwettelijk verdrag worden geregeld zijn dat de besluitvorming in de EU wordt vereenvoudigd en de bevoegdheden van het Europees Parlement worden uitgebreid. Nederland behoudt echter het vetorecht over een aantal belangrijke onderwerpen. Daarnaast worden in het verdrag belangrijke grondrechten vastgelegd voor de burgers van de EU en wordt er geregeld dat er meer zaken Europees aangepakt worden, zoals asielbeleid en terrorisme.

Overhandig toonkaart 1

- o *Inventarisatie spontane reacties op het verdrag*
- o Leidt deze extra informatie tot een andere mening:
  - wat vindt men echt een 'eye-opener'? (*Procesinformatie of inhoudelijke info*)
- o Wat is denkt u de relatie tussen de Nederlandse grondwet en het grondwettelijk verdrag?
- o Wat zijn voor u de belangrijkste positieve elementen in het grondwettelijk verdrag?
- o Wat zijn voor u de belangrijkste negatieve elementen in het grondwettelijk verdrag?
- o Wat verwacht u dat dit verdrag gaat betekenen voor u als inwoner van Nederland?
- o Wat verwacht u dat dit verdrag gaat betekenen voor Nederland?
- o Wat verwacht u dat dit verdrag gaat betekenen voor Europa?
- o Wat vindt u van de manier waarop het Europees grondwettelijk verdrag tot stand is gekomen?

3C. Beoordeling elementen

- Wat vindt u van de volgende elementen in het grondwettelijk verdrag (positief, negatief, neutraal + waarom)
  1. De EU wordt **democratischer**
    - Meer bevoegdheden voor het Europees parlement
    - Meer bevoegdheden voor het nationaal parlement
    - Burger-initiatief wordt mogelijk
  2. De EU wordt **transparanter**
    - Het wetgevingsproces wordt openbaar
    - Veel meer documenten van de Unie worden openbaar
    - Er komt één verdrag in plaats van het bestaande doolhof
  3. De EU wordt **slagvaardiger**
    - Meer meerderheidsbesluitvorming, minder veto's
    - Betere organisatie van de Europese Commissie en het voorzitterschap
  4. De belangen van de **burger** worden beter **beschermd**
    - Handvest grondrechten staat in het grondwettelijk verdrag
    - Ruimere toegang tot het Hof van Justitie
  5. De EU kan **misdad en terrorisme** beter bestrijden
    - Meer taken en bevoegdheden voor Europol en Eurojust
    - Betere politiesamenwerking binnen de EU
    - Mogelijkheid van een Europese Openbare Aanklager
  6. De EU kan de **asiel- en migratiestromen** beter beheersen
    - Geïntegreerd systeem voor het beheer van de buitengrenzen van de EU
    - Grondslag voor een Europees asielsysteem
    - Europese maatregelen voor integratiebeleid
  7. De EU kan meer **gewicht** in de schaal leggen in de wereld
    - Er komt een Europese Minister van Buitenlandse Zaken
    - Er komt een Europese Diplomatieke Dienst
    - Er wordt meer samengewerkt op het gebied van Defensie
  8. De **bevoegdheden** tussen de EU en de lidstaten worden **duidelijker** afgebakend
    - Heldere bevoegdheidsverdeling tussen de Europese Unie en de lidstaten
    - Nationale parlementen bewaken of de Europese Unie binnen zijn bevoegdheden blijft
  9. **Uittredingsclausule**
    - Landen kunnen voor het eerst uit de Europese Unie stappen.
  10. **Overige punten**
    - De **sociale dimensie** van Europa staat duidelijk in het verdrag
    - Dierenwelzijn** staat in het verdrag
    - Het **milieu** krijgt aandacht in het verdrag
    - Cultuur** krijgt aandacht in het verdrag
    - Sport** krijgt aandacht in het verdrag

3D. Houding en argumenten

- Op basis van wat u nu inmiddels weet: bent u voor of tegen het Europees grondwettelijk verdrag?
  - *Inventarisatie standpunten en spontaan genoemde argumenten*

- Wat vindt u van de volgende argumenten voor het grondwettelijk verdrag?
  - *Inventarisatie reactie op de volgende argumenten: (hoeft niet 1 voor 1, gaat meer om type argumenten, emotie of informatie over gevolgen).
Doel: voor welk type argumenten staan burgers open. Welke argumenten hebben positieve danwel negatieve invloed op hun persoonlijke mening?*

  - 1. **emotionele argumenten**
    - Samen staan we sterk
    - We moeten opboksen tegen de VS en China
    - Europa heeft voor nooit meer oorlog gezorgd

  - 2. **argumenten over de gevolgen van de grondwet**
    - Europa wordt democratischer: het Europees Parlement krijgt meer invloed
    - Europa wordt transparanter: het wetgevingsproces wordt openbaar
    - Europa wordt slagvaardiger: meer meerderheidsbesluitvorming
    - Er komt een Europese minister van Buitenlandse Zaken

  - 3. **argumenten over de gevolgen van de grondwet voor de burger**
    - Burgers kunnen een burgerinitiatief indienen
    - Internationale criminaliteit kan effectiever worden bestreden
    - Asielbeleid kan nu beter internationaal geregeld worden

  - 4. **negatieve argumenten**
    - Zonder de grondwet is een Europa van 25 landen minder goed bestuurbaar en minder efficiënt
    - Zonder de grondwet zijn de gevolgen niet te overzien. Misschien valt de EU wel uit elkaar.

- Wat vindt u van de volgende argumenten tegen het grondwettelijke verdrag?
  - 1. **argumenten die over het grondwettelijk verdrag gaan**
    - Er komt een EU-grondwet en dus een "superstaat"
    - De grondwet is een overwinning voor aanhangers van de liberale vrije markt
    - De Europese Unie wordt steeds meer gemilitariseerd
    - Er gaan steeds meer bevoegdheden naar de Europese Unie

  - 2. **argumenten die NIET over het grondwettelijk verdrag gaan**
    - Ik ben ontevreden over de politiek.
    - Ik ben ontevreden over Europa.
    - Ik weet niets over de grondwet.
    - Ik mocht ook niet stemmen over Turkije.
    - Door de Euro is alles veel duurder geworden.
    - Nederland betaalt teveel aan Europa.
    - Brussel is een geldverslindende bureaucratie

3E. Voor- en tegenstanders

- Wie zijn volgens u voorstanders of juist tegenstanders van het grondwettelijk verdrag?
  - *Inventarisatie van spontaan genoemde voor- en tegenstanders*
- Zijn de volgende 'partijen' volgens u voor of tegenstander van het verdrag:

Nederlandse regering Tweede Kamer CDA PvdA VVD GroenLinks SP	Europees Parlement Europese Commissie Duitse regering Franse regering Britse regering Amerikaanse regering	FNV CNV VNO/NCW ANWB
--	---	-------------------------------

4A. Referendum

15 minuten

Zoals gezegd wordt er in de loop van 2005 een referendum gehouden waarin u zich voor of tegen het Europees grondwettelijk verdrag kunt uitspreken.

Overhandig toonkaart 2 met meer informatie over het Referendum

- *Inventarisatie spontane reacties, vragen en opmerkingen*
- Wat vindt u van referenda in het algemeen?
- Vindt u het goed dat er in dit specifieke geval, dus over het grondwettelijke verdrag, een referendum wordt gehouden?
- Welke uitslag verwacht u?
- Wat verwacht u dat er met de uitslag van het referendum gebeurt?
- Wie bepaalt volgens u uiteindelijk of het Europees grondwettelijk verdrag ingevoerd wordt in Nederland?
- Wat gebeurt er volgens u als de uitslag 'ja' is, dwz meer voorstanders dan tegenstanders?
- Wat gebeurt er volgens u als de uitslag 'nee' is? (**belangrijke vraag: geloven mensen dat hun stem gehoord wordt?**)

4B. Referendum commissie

5 minuten

Er komt een Referendumcommissie die de bevolking op een neutrale manier zal informeren over de inhoud van het Europees grondwettelijk verdrag, bijv. door het opstellen van een objectieve samenvatting die de kiezers voor het referendum thuisgestuurd krijgen.

Daarnaast zal de Referendumcommissie subsidies verstrekken om campagnes voor of tegen het verdrag te voeren.

- Wat vindt u van deze subsidies?
- Vindt u het nuttig dan wel nodig dat er discussie / maatschappelijk debat ontstaat over het verdrag?
- Is dit een goede manier om de discussie in gang te zetten?
- Zijn er andere oplossingen?

5. Uiteindelijke stemintentie

10 minuten

- Nu u door middel van dit onderzoek iets meer weet over het Europees grondwettelijk verdrag en het Referendum, wil ik tot slot nogmaals graag van u weten, gaat u stemmen en weet u al wat?
  - Wat zijn redenen om wel of niet te gaan stemmen? (goed doorvragen naar redenen voor eventueel switch-gedrag (*eerst niet van plan om te stemmen en nu wel of andersom*))
  - Waarom weet u het nog niet? (inventarisatie) (belangrijk, goed doorvragen).
  - Waar hangt dit nog van af? Welke vragen heeft u nog?
  - Waardoor of door wie laat u uw oordeel nog beïnvloeden?
    - Spontaan
    - Speelt het advies van bijvoorbeeld een vakbond of een politieke partij een rol?
  - Heeft u behoefte aan een Referendumwijzer, zoals de Stemwijzer?

Toonkaart 1: Europees grondwettelijk verdrag

Het Europees grondwettelijk verdrag is voor het grootste deel gebaseerd op bestaande Europese afspraken aangevuld met een aantal nieuwe bepalingen. Hieronder staat een samenvatting van de belangrijkste bepalingen.

- **Alles in een:**
  - Het Europees grondwettelijk verdrag stelt de basisregels op waar alle Europese wetten aan moeten voldoen
  - Het Europees grondwettelijk verdrag komt niet in plaats van, maar naast de Nederlandse grondwet te staan

- **Meer rechten voor de burger:**
  - Burgers kunnen zelf een voorstel op de Europese agenda zetten
  - Burgers kunnen eventuele klachten over Europa melden bij de Europese Ombudsman
  - In het verdrag staan mensenrechten en sociale rechten

- **Nederland blijft aan zet**
  - Nederland kan aangeven wanneer het vindt dat iets beter door Nederland zelf geregeld kan worden
  - Nederland behoudt zijn vetorecht over een aantal belangrijke onderwerpen

- **Meer zaken Europees aanpakken**
  - Zaken zoals het asielbeleid, de criminaliteitsbestrijding, terrorisme en defensie zullen voortaan gezamenlijk aangepakt worden

- **Meer democratie**
  - Europese instellingen zullen worden hervormd
  - Het Europees Parlement krijgt meer inspraak

- **Een open bestuur**
  - Iedere inwoner van Europa mag vergaderingen bijwonen van zowel het Europees Parlement als de Raad van Ministers
  - Iedereen kan Europese documenten opvragen

Door wie is het verdrag geschreven?

Een groep vertegenwoordigers van alle EU-landen heeft in 2002 en 2003 een concept-tekst geschreven. In juni 2004 is het Europees grondwettelijk verdrag door de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten van de Europese Unie vastgesteld.

Voor wie geldt het Europees grondwettelijk verdrag?

Het verdrag regelt in hoofdzaak de grondrechten en het "staatsrecht" van de Europese Unie. Het Europees grondwettelijk verdrag komt niet in plaats van de Nederlandse grondwet of het Nederlandse staatsrecht.

Toonkaart 2: Referendum

- Het referendum wordt gehouden op **initiatief van de Tweede Kamer**.
- Het referendum vindt plaats in de loop van 2005 vóórdat de Tweede Kamer een beslissing neemt over de goedkeuring van het Europees grondwettelijk verdrag.
- Het is een **raadplegend**, niet-bindend referendum. De uitslag van het referendum wordt door de Tweede Kamer meegewogen in haar eindoordeel over het verdrag. De Tweede Kamer kan de uitslag van het raadplegende referendum dus nog wel naast zich neerleggen.
- Er geldt voor dit referendum **geen opkomstdrempel**. Dat betekent dat er geen minimale opkomst is vereist, waarbij de uitkomst geldig is.
- Het verdrag treedt in werking als dit door **alle lidstaten** van de Europese Unie is goedgekeurd.